

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

ตามพระราชบัญญัติไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562¹

กฤษฎา จัมปาสุต²

จากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้อง ตามพระราชบัญญัติไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติด้านความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎี หลักเกณฑ์การไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้อง ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่าการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องเป็นช่องทางหนึ่งในการลดปริมาณคดีอาญาที่จะขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลให้มีแต่เฉพาะคดีที่ร้ายแรง หรือส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก ซึ่งส่งผลต่อการบริหารจัดการสำนวนคดีและการอำนวยความสะดวกของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต่างๆ และยังเป็นการให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดที่มีโทษทางอาญาเล็กๆ น้อยๆ หรือความผิดอาญาที่มีอัตราโทษไม่สูงมากให้มีโอกาสได้กลับตัวแก้ไขพฤติกรรมของตนเองโดยไม่ต้องเข้าไปในเรือนจำอันจะทำให้ประวัติของบุคคลนั้นๆ ต้องมีหม่อมว่าเคยตกเป็นนักโทษคดีอาญา และถูกตีตราจากสังคมว่าเป็นคนไม่ดี นอกจากนี้ การแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดโดยการจำกัดเสรีภาพให้อยู่ภายในเรือนจำสำหรับนักโทษผู้กระทำความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกระยะสั้นนั้น อาจส่งผลเสียต่อนักโทษมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ หรือหากพิจารณาในมุมมองของผู้เสียหายในคดีอาญา สิ่งที่ผู้เสียหายต้องการอย่างแท้จริงนั้นอาจไม่ได้ต้องการให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษจำคุก เพียงแต่ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาในความเสียหายที่เกิดขึ้นผู้เสียหายก็ไม่คิดที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดแล้ว การไต่ถามข้อพิพาทเพื่อระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องจึงเป็นทางเลือกที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้เจรจาพูดคุยกันเพื่อยุติข้อพิพาททางอาญาก่อนจะมีการฟ้องเป็นคดีต่อศาลยุติธรรม

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องตามพระราชบัญญัติไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังไม่ชัดเจนหรืออาจยังไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้อง ตามพระราชบัญญัติไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์จรลเส็งวิทยา และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ และรองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสวรรค์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเรื่องการนำหลักการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาที่ไม่สามารถยอมความได้มาบัญญัติไว้ใน การใกล้เคียงชั้นการสอบสวน ตามมาตรา 41 (3) ซึ่งมีทั้งหมด 6 ฐานความผิดตาม บัญชีท้ายพระราชบัญญัติ อันได้แก่ ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้และมีผู้ถึงแก่ความตายจากการ ชุมนุมต่อสู้ นั้น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยมีเหตุฉกรรจ์ ความผิดฐานเข้า ร่วมในการชุมนุมต่อสู้และมีผู้ได้รับอันตรายสาหัสจากการชุมนุมต่อสู้ นั้น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุ ให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส และความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งการนำฐานความผิดที่เดิมเป็นความผิดที่ไม่ สามารถยอมความได้ มาบัญญัติให้สามารถทำการใกล้เคียงได้ในชั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาลและสามารถยุติ คดีที่ไม่สามารถยอมความได้โดยไม่ต้องให้ศาลเป็นผู้พิจารณาในความผิดที่ยอมความไม่ได้ดังกล่าว อัน เป็นการทำให้วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของประมวลกฎหมายอาญาที่ต้องการป้องกันการเกิด อาชญากรรมมีประสิทธิภาพลดน้อยลง

ประเด็นปัญหาประการที่สอง การใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องโดยหน่วยงาน ของรัฐและศูนย์ใกล้เคียงภาคประชาชน ไม่มีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการใกล้เคียง เอาไว้เป็นระยะเวลาเท่าใด แม้ตามมาตรา 38 จะกำหนดให้นำบทบัญญัติในหมวด 2 ว่าด้วยการใกล้เคียง ข้อพิพาททางแพ่งมาใช้บังคับกับการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาโดยอนุโลม แต่ก็ไม่ได้กำหนดกรอบ ระยะเวลาในการใกล้เคียงเอาไว้เช่นกัน ส่งผลให้ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการใกล้เคียง ในชั้นก่อนฟ้องโดยหน่วยงานของรัฐหรือภาคประชาชนได้ และอาจส่งผลต่อการสอบสวนคดีอาญาและ การพิจารณาคดีที่จะต้องเกิดขึ้นหลังการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องยุติลง อันอาจกระทบ ต่อพยานหลักฐานต่างๆ ที่ต้องนำมาพิจารณาคดีอาญาในภายหลังไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานบุคคล ซึ่งอาจสูญหาย ถูกทำร้าย หรือหลงลืมข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นไปตามกาลเวลา เป็นผลให้ การพิจารณาคดีเพื่อหาความจริงในภายหลังเป็นไปได้ยาก หรืออาจคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง

ประเด็นปัญหาประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท กรณีการ ใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องโดยหน่วยงานของรัฐและการใกล้เคียงภาคประชาชนตาม มาตรา 32 การใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องโดยหน่วยงานของรัฐหรือศูนย์ใกล้เคียงข้อ พิพาทภาคประชาชน หากคู่กรณีสามารถตกลงกันได้และได้จัดทำบันทึกข้อตกลงกันเอาไว้ระหว่างคู่กรณี ทั้งสองฝ่าย แต่ต่อมาภายหลังมีคู่กรณีที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว มาตรา 32 กำหนดให้การร้องขอ ต่อศาล เพื่อให้ศาลบังคับคู่กรณีนั้นปฏิบัติตามข้อตกลงภายใน 3 ปี นับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลง ระงับข้อพิพาทได้ ซึ่งระยะเวลา 3 ปี ดังกล่าวเป็นการนำระยะเวลาในการบังคับตามข้อตกลงในการระงับ ข้อพิพาทคดีแพ่งมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางอาญา และในช่วงระยะเวลาการร้องขอต่อศาลเพื่อให้ บังคับตามข้อตกลงนั้น สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยังไม่ระงับไปเนื่องจากยังไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงให้

ครบถ้วนทำให้การสอบสวนการกระทำความผิด หรือการพิจารณาคดีอาญาที่อาจเกิดขึ้นภายหลังจากศาล ไม่บังคับตามข้อตกลงให้นั้นอาจเกิดขึ้นหลังจากการกระทำความผิดถึง 3 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่นาน จนเกินไป

ประเด็นปัญหาประการที่สี่ การไต่ถามข้อพิพาททางอาญาโดยหน่วยงานของรัฐ และการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาโดยศูนย์ไต่ถามเกี่ยวกับประชาชนกำหนดให้นำวิธีการแสดงความประสงค์ขอเข้า การไต่ถามของคู่กรณีสำหรับการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งตามมาตรา 21 มาใช้บังคับ ซึ่งให้เจ้าหน้าที่ ของศูนย์ไต่ถามซึ่งไม่ใช่เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมพิจารณาคู่กรณีที่ยื่นคำร้องแสดงความ ประสงค์เองว่าเป็นผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดหรือไม่ และพิจารณาฐานความผิดที่ขอเข้าทำการไต่ถาม เกลี่ยเองว่าตรงตามเงื่อนไขของกฎหมายที่กำหนดเอาไว้หรือไม่ ซึ่งอาจเกิดความผิดพลาดในการพิจารณา ได้มาก

จากการศึกษาค้นคว้ามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อน ฟ้องตามพระราชบัญญัติไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเรื่องการนำหลักการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาที่ไม่สามารถขอมความได้มา บัญญัติไว้ใน การไต่ถามชั้นการสอบสวน ตามมาตรา 41 (3) ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ ควรแก้ไข เพิ่มเติมพระราชบัญญัติไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 41(3) และบัญญัติท้ายพระราชบัญญัติไต่ถาม ข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยให้การไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนตามมาตรา 41(3) เป็นเพียงการไต่ถามสมานฉันท์ กล่าวคือ ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสามารถทำการไต่ถามข้อ พิพาททางอาญาที่ไม่สามารถขอมความได้ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ตามบัญญัติท้าย พระราชบัญญัติในชั้นการสอบสวนได้ แต่การไต่ถามนั้นนอกจากการเยียวยาผู้เสียหายทางแพ่งแล้ว ควรมีเงื่อนไขของการดำเนินคดีต่อผลแห่งการกระทำของตนเข้าร่วมด้วย และผลสำเร็จของการปฏิบัติ ตามข้อตกลงที่ได้จากการไต่ถามนั้นไม่ทำให้ความผิดอาญาดังกล่าวระงับหรือให้พนักงานอัยการมี คำสั่งไม่ฟ้องคดี แต่ควรให้เป็นเหตุอย่างหนึ่งที่ให้ศาลลดโทษ รอการลงโทษ หรือใช้มาตรการอื่นแทน การลงโทษจำคุกกับผู้กระทำความผิดได้

นอกจากนั้นผู้ศึกษายังขอเสนอว่า ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 และความผิดฐานลักทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ควรแก้ไขให้เป็นความผิดอันขอมความได้ เพื่อที่จะสามารถทำการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้น ก่อนฟ้องตามพระราชบัญญัตินี้และให้คดียุติโดยไม่ต้องยื่นฟ้องคดีต่อศาล

2. ปัญหาการกำหนดระยะเวลาในกระบวนการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องโดยหน่วยงานของรัฐและศูนย์ไต่ถามภาคประชาชน ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ ควรเพิ่มเติมในเรื่องการกำหนดระยะเวลาในการไต่ถามข้อพิพาทเอาไว้เช่นเดียวกันกับที่กำหนดไว้ในกระบวนการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนตามมาตรา 55 คือ การไต่ถามข้อพิพาททางอาญาให้กระทำแล้วเสร็จภายใน 30 วันนับแต่วันที่เริ่มทำการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาครั้งแรก เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือเป็นกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าคู่กรณีจะสามารถตกลงกันได้ เพื่อให้สามารถกำหนดกรอบระยะเวลาการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องได้ อันเป็นการป้องกันไม่ให้ใช้การไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องเป็นการประวิงคดี และไม่ทำให้การไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องเนิ่นนานไปจนกระทบต่อพยานหลักฐานในคดี และความถูกต้องในการสอบสวน หรือการพิจารณาคดีที่จะเกิดขึ้นภายหลังหากการไต่ถามข้อพิพาททางอาญานั้นไม่เป็นผล

3. ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท กรณีการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องโดยหน่วยงานของรัฐและการไต่ถามภาคประชาชนตาม มาตรา 32 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ ให้แก้ไขระยะเวลาการร้องขอให้ศาลบังคับตามข้อตกลงเฉพาะการนำมาปรับใช้กับไต่ถามข้อพิพาททางอาญา จากเดิมที่กำหนดเอาไว้ว่าให้คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องร้องขอต่อศาลเพื่อให้บังคับคู่กรณีอีกฝ่ายปฏิบัติตามข้อตกลงได้ภายใน 3 ปี นับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ ถ้าไม่ร้องขอภายในกำหนดดังกล่าว ให้มูลหนี้ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นเป็นอันระงับไป เป็น ให้คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องร้องขอต่อศาลเพื่อให้บังคับคู่กรณีอีกฝ่ายปฏิบัติตามข้อตกลงได้ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ ถ้าไม่ร้องขอภายในกำหนดดังกล่าว ให้มูลหนี้ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นเป็นอันระงับไป เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาที่อาจเกิดขึ้นในภายหลังหากศาลปฏิเสธการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทไม่เกิดขึ้นหลังการกระทำความผิดนานจนเกินไป

4. ปัญหาการพิจารณาคำร้องขอไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นก่อนฟ้องของหน่วยงานรัฐและศูนย์ไต่ถามข้อพิพาทภาคประชาชน ตามมาตรา 21 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ กำหนดให้คู่กรณีที่ประสงค์จะยื่นคำร้องขอให้หน่วยงานของรัฐหรือศูนย์ไต่ถามภาคประชาชนทำการไต่ถามข้อพิพาทจะต้องทำการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเสียก่อน จากนั้นจึงจะยื่นคำร้องแสดงความประสงค์ขอทำการไต่ถามได้เพื่อให้เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมตรวจสอบเบื้องต้นว่าการกระทำที่จะนำเข้าสู่การไต่ถามในชั้นก่อนฟ้องเป็นการกระทำความผิดอาญาหรือไม่ และเป็นความผิดอาญาในฐานใด เพื่อลดโอกาสที่กระบวนการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาจะไม่ชอบด้วยกฎหมายในภายหลัง

เอกสารอ้างอิง

กุลพล พลวัล. การบริการกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2544.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: หจก. จีรัชการพิมพ์, 2549.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืนอำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ประเสริฐ เมฆมณี. หลักทฤษฎีอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2523.

พรชัย ชันดี. ทฤษฎีอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรังสิต, 2558.

เสริน ปุณณะหิตานนท์. การกระทำความผิดในสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดอะบิสซิเนส จำกัด, 2523.

อัจฉริยา ชูตินันท์. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2557.